

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Svatoně, soudkyně Veroniky Křesťanové a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové o ústavní stížnosti nezletilé **A. B. (jedná se o pseudonym)**, zastoupené opatrovnici JUDr. Veronikou Navrátilovou, advokátkou, se sídlem Matiční 730/3, Ostrava, proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. října 2024, č. j. 4 To 179/2024-943, a rozsudku Okresního soudu v Ostravě ze dne 7. května 2024, č. j. 13 T 5/2022-910, v rozsahu výroku, kterým odkázal stěžovatelku s nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, za účasti **Krajského soudu v Ostravě a Okresního soudu v Ostravě**, jako účastníků řízení, a **A. A.**, zastoupeného JUDr. Radimem Miketou, advokátem, se sídlem Jaklovecká 1249/18, Slezská Ostrava, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 7. května 2024, č. j. 13 T 5/2022-910 v rozsahu výroku, kterým okresní soud odkázal stěžovatelku s nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních v části týkající se náhrady další nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč, a usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. října 2024, č. j. 4 To 179/2024-943, kterým krajský soud zamítl odvolání stěžovatelky směřující proti uvedené části výroku rozsudku okresního soudu, byla porušena práva stěžovatelky zaručená v čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 11. října 2024, č. j. 4 To 179/2024-943 se ruší v rozsahu, kterým bylo zamítnuto odvolání stěžovatelky proti výroku, kterým okresní soud odkázal stěžovatelku s nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních v části týkající se náhrady další nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.**IV. Ustanovené opatrovnici stěžovatelky advokátce JUDr. Veronice Navrátilové se přiznává odměna a náhrada hotových výdajů ve výši 16 141,40 Kč.**

Odůvodnění:

I.**Podstata věci**

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabýval rozhodnutím soudů o adhezním nároku zvláště zranitelné oběti přečinu ohrožování výchovy dítěte. Soudy odkázaly nezletilou stěžovatelku s nároky na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, a to především z důvodu, že obžalovanému nelze přičítat vznik poškození v podobě atrofie mozku u stěžovatelky, neboť by vzniklo i v případě jeho řádné péče.

II.**Skutkové okolnosti a obsah napadeného rozhodnutí**

2. Okresní soud napadeným rozsudkem uznal obžalovaného A. A., otce poškozené nezletilé stěžovatelky, (dále též „vedlejší účastník“), vinným ze spáchání přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d), odst. 3 písm. b) trestního zákoníku. Toho se vedlejší účastník dopustil, stručně řečeno, tím, že v době od 5. 4. 2018, tj. od třetího dne po narození stěžovatelky, do 13. 9. 2019 společně s matkou stěžovatelky o stěžovatelku nepečovali, nezajistili jí potřebnou lékařskou péči, nevyhledali odbornou pomoc z důvodu neprospívání dítěte, nevěnovali jí dostatečnou pozornost, nerehabilitovali s ní, nevytvořili stimulující prostředí pro psychomotorický vývoj, nezajistili pro ni vyhovující prostředí a nezajistili jí adekvátní výživu, což mělo za následek podvýživu stěžovatelky a její hospitalizaci na dětském oddělení městské nemocnice v zanedbaném stavu, s hmotností 5,150 g a s výrazně opožděným psychomotorickým vývojem.

3. Za uvedený trestný čin okresní soud vedlejšího účastníka napadeným rozsudkem odsoudil k trestu odnětí svobody v trvání 1 roku, jehož výkon podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání 2 let. Uložil mu povinnost zaplatit poškozené pojišťovně částku 46 931,88 Kč coby náhradu škody a se zbytkem nároku poškozenou pojišťovnu odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Na stejné řízení odkázal okresní soud i poškozenou stěžovatelku s jejím nárokem na náhradu nemajetkové újmy (stěžovatelka v trestním řízení uplatnila nárok na náhradu ztížení společenského uplatnění ve výši 26 000 000 Kč a na náhradu další nemajetkové újmy ve výši 500 000 Kč).

4. Okresní soud provedl v řízení dokazování k vývoji stěžovatelky a jejímu zdravotnímu stavu. Zjistil, že stěžovatelka trpí atrofií mozku a epilepsií. Tento stav je u ní dán pravděpodobně v důsledku přítomnosti genové mutace SOGA3 genu, kterou má pouze 11 pacientů na světě, u kterých se objevují problémy s výživou a těžká mentální retardace.

Zdravotní problémy stěžovatelky proto pravděpodobně nebyly zapříčiněny zanedbáním péče rodičů. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že vývoj stěžovatelky se ani po předání do péče pěstounů výrazně nezlepšil. Stěžovatelka sice začala přibírat na váze, ale nadále se vyvíjela v pomalém tempu.

5. Z uvedených zjištění okresní soud dovodil, že vedlejšího účastníka nelze vinit ze způsobení atrofie mozku stěžovatelky a dalších s tím souvisejících zdravotních potíží. Vedlejšímu účastníku však lze přičíst, že v důsledku zanedbání své péče ohrozil stěžovatelku na vývoji. Neprospívání stěžovatelky bylo možné odvrátit lékařskou péčí a odbornou rehabilitací. S uvedeným souvisí i nároky stěžovatelky. Vzhledem k raritnímu postižení stěžovatelky a nedostatku lékařské péče v minulosti již zpětně nelze bez pochybností určit, jaký vliv by na život stěžovatelky mělo, kdyby dostávala potřebnou lékařskou péči od narození. Bylo by pouhou spekulací určovat míru ovlivnění společenského uplatnění stěžovatelky jednáním vedlejšího účastníka, jehož jednání nebylo pravděpodobnou příčinou nepříznivého zdravotního stavu stěžovatelky. Nárok na náhradu ztížení společenského uplatnění tudíž stěžovatelce přiznat nelze. Podle okresního soudu nebylo možno přiznat ani nárok na náhradu další nemajetkové újmy. U stěžovatelky nedocházelo k týrání, prokázáno nebylo ani trápení hladem. Nebyl zjištěn vznik negativního následku, který by mohl být kompenzován náhradou nemajetkové újmy. U podvýživy nelze stanovit, zda její primární příčinou bylo zdravotní postižení stěžovatelky nebo nedostatečné stravování zapříčiněné rodiči. Nelze zjistit, jak stěžovatelka vnímala prostředí a nedostatek péče, neboť nelze použít hledisko vnímání zdravého dítěte. Ani nárok na další nemajetkovou újmu proto okresní soud stěžovatelce nepřiznal.

6. Odvolání poškozené stěžovatelky proti rozsudku okresního soudu v rozsahu, kterým byla s nárokem na náhradu újmy odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních, krajský soud napadeným usnesením zamítl. Odkázal na skutková zjištění okresního soudu, z nichž bylo prokázáno, že vedlejší účastník spolu s matkou stěžovatelky o ni záměrně a dlouhodobě nepečovali, prokázaným následkem byla podvýživa poškozené. Krajský soud považoval též za prokázané, že pokud by stěžovatelka měla zajištěnou lékařskou péči dříve, nemuselo dojít k tak těžkému neprospívání. Nebylo však možno postavit najisto míru neprospívání, kterou by bylo možno přičítat vedlejšímu účastníkovi. Příčinou nepříznivého zdravotního stavu stěžovatelky je nejpravděpodobněji vzácná genová mutace, za kterou obžalovaný neodpovídá. I v případě řádné péče rodičů by ke ztížení společenského uplatnění stěžovatelky došlo, o čemž svědčí fakt, že ani v péči pěstounů se její stav zásadně nezlepšil. Krajský soud dále dodal, že ač byla stěžovatelka v péči odborníků od září 2019, ke zjištění její diagnózy došlo až v srpnu 2023, do té doby nebylo možné stěžovatelku adekvátně léčit. U ztížení společenského uplatnění tedy nelze dovodit příčinnou souvislost mezi jednáním vedlejšího účastníka a primárním zdravotním postižením stěžovatelky. Krajský soud se dále ztotožnil s okresním soudem v tom, že stěžovatelce nelze přiznat ani nárok na náhradu další nemajetkové újmy. Na podvýživě stěžovatelky se podílela genetická porucha, nedostatečné stravování bylo zapříčiněno oběma rodiči, není též zřejmé, jak dlouho trvalo. K výraznému zlepšení u stěžovatelky nedošlo ani po změně prostředí. Judikaturu Ústavního soudu, na kterou stěžovatelka odkazovala, krajský soud odmítl mimo jiné s tím, že v daných případech šlo o zdravé poškozené, kteří byli schopni své nároky specifikovat.

7. Trestní stíhání stěžovatelčiny matky bylo zastaveno pro její nepřičetnost.

III.

Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka podává proti shora označenému výroku rozsudku okresního soudu a proti usnesení krajského soudu ústavní stížnost, neboť podle ní porušují její základní práva podle čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 2, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Zástupkyně stěžovatelky požádala o přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem, jako opatrovnice, zastupovala stěžovatelku v trestním řízení bezplatně.

9. Nesouhlasí s tím, že ji obecné soudy odkázaly s jejími nároky na řízení ve věcech občanskoprávních. Odůvodnění napadených rozhodnutí považuje za nedostatečné. Stěžovatelka je zvláště zranitelnou obětí trestného činu otce, který o ni dlouhodobě řádně nepečoval, neposkytoval jí potřebnou stravu a nezajistil jí lékařskou péči. Jeho jednáním se zdravotní stav stěžovatelky zhoršil, čímž ztratila šanci na lepší život, který by jí zajistila včasná rehabilitace a lékařská péče. To potvrzují i závěry znalce PhDr. Štěpaníka, podle kterého má stimulace mentálně retardovaných dětí největší význam v prvních měsících života. Zanedbaná péče se již nedá v pozdějším životě stěžovatelky dohnat. Podle znalkyně MUDr. Grečmalové by u stěžovatelky nedošlo k tak závažnému neprospívání, pokud by jí rodiče zajistili dostatečnou výživu. Po předání do pěstounské péče se stěžovatelka zlepšila, začala i přibírat. Svým jednáním otec bezpochyby způsobil stěžovatelce nemajetkovou újmu. Z péče rodičů byla stěžovatelka zachráněna na pokraji smrti.

10. Jednáním rodičů stěžovatelka duševně strádala, neboť neměla zajištěnu řádnou péči, vřelé rodinné prostředí a dostatečnou výživu. Z toho důvodu je nesprávný závěr okresního soudu, že se u stěžovatelky nevyvinul žádný negativní kompenzovatelný následek. Kompenzovány jsou běžné i šok či obava, které poškozený cítil. Nejsou vyžadovány dlouhodobější dopady. Duševní útrapy lze vymezit jako mučivé pocity, které mohou, ale nemusí mít přímou vazbu na tělesná zranění (strach, utrpení apod.). Tyto útrapy není nutné dokládat lékařskými zprávami. Obecné soudy si mohou o nich učinit úsudek samy (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24) a rozhodnout o výši náhrady podle zásad slušnosti a proporcionality.

11. Stěžovatelka dále nesouhlasí s okresním soudem v tom, že újmu nemohla vnímat stejně jako zdravé dítě. Jen proto, že byla stěžovatelka v rozhodné době kojeneček a trpěla postižením, neznamená to, že by závadnou péčí rodičů nevnímala. Zásahy do základních lidských práv se navíc odškodňují bez ohledu na to, zda si je poškozený uvědomuje. V tomto ohledu stěžovatelka odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3003/20. Pokud okresní soud uznal otce stěžovatelky vinným za zmíněné jednání, měl mu též uložit povinnost nahradit nemajetkovou újmu z tohoto jednání vzniklou. Vznik této újmy plyne již jen ze samotné povahy spáchaného trestného činu.

IV.

Procesní předpoklady řízení a průběh řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení podle zákona o Ústavním soudě. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená

rozhodnutí. Za stěžovatelku podala ústavní stížnost její opatrovnice, která ji zastupovala v řízení před obecnými soudy a která proto byla i oprávněna ústavní stížnost za stěžovatelku podat (usnesení sp. zn. III. ÚS 1791/24, bod 6). Připuštění podání ústavní stížnosti jménem stěžovatelky opatrovnicí nezakládá oprávnění opatrovnice jednat jménem stěžovatelky v průběhu řízení o ústavní stížnosti, Ústavní soud proto opatrovnici, která je advokátkou, ustanovil opatrovnicí stěžovatelky i pro řízení před Ústavním soudem a stěžovatelka tak splňuje i předpoklad zastoupení advokátem v souladu s § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

13. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv a její ústavní stížnost je proto přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

14. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V.

Vyjádření účastníka řízení a replika stěžovatele

15. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil krajský soud, který pouze odkázal na odůvodnění napadeného usnesení. Okresní soud se nevyjádřil.

16. Vedlejší účastník řízení ve vyjádření navrhl ústavní stížnost odmítnout a uvedl, že nesouhlasí s tím, jak jej popisuje stěžovatelka, resp. její zástupkyně, v ústavní stížnosti. Se stěžovatelkou se pravidelně stýká a o její život se zajímá. Trestní řízení vycházelo z nesprávné premisy, že odpovídá za špatný zdravotní stav stěžovatelky, neboť jí nezajistil výživu a zanedbal péči o ní. Tento předpoklad byl v průběhu řízení vyvrácen. Zjistilo se, že špatný zdravotní stav stěžovatelky je zapříčiněn genetickou poruchou, která byla diagnostikována až 4 roky po odebrání stěžovatelky z péče rodičů. Ani po odebrání stěžovatelky z péče rodičů se její stav zásadně nezlepšil. Znalecké posudky pouze uvedly, že nelze vyloučit to, že by se na špatném zdravotním stavu stěžovatelky podílela i nedostatečná strava a péče. Navíc znalec doc. MUDr. Hladík, Ph.D. uvedl, že si nemyslí, že by dítě mohlo zásadně ovlivnit to, že jej matka pouze kojila. Závěry o podvýživě vychází pouze z okamžiku odebrání stěžovatelky, kdy nebylo zřejmé její onemocnění. Po umístění v nemocnici nebyla stěžovatelce podávána strava, proto se mohla zdát podvyživená. Vedlejší účastník dále zdůrazňuje, že v době péče o stěžovatelku trpěla její matka schizofrenií a odmítala jakoukoliv zdravotnickou pomoc. Za špatný zdravotní stav stěžovatelky vedlejší účastník neodpovídá. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že státní zástupce nepodal ve věci odvolání. Odmítá judikaturu poukazovanou stěžovatelkou, která se vztahuje na případy obětí sexuálně zneužívaných. Dále odkazuje na z jeho pohledu správné závěry krajského soudu.

17. Stěžovatelce bylo vyjádření vedlejšího účastníka zasláno k replice, ve které odmítla tvrzení, že by vedlejší účastník neodpovídal za zdravotní stav stěžovatelky, tento závěr byl v trestním řízení vyvrácen. Odkázala na skutkovou větu rozsudku okresního soudu, která bez pochybností uvádí podvýživu stěžovatelky jako následek jednání vedlejšího účastníka. Vedlejší účastník tuto skutečnost, tj. že byl za své jednání vůči nezletilé odsouzen, zcela pomíjí. Dále zopakovala tvrzení uvedená v ústavní stížnosti.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

VI.A Obecná východiska

19. V adhezním řízení je právem a primárním chráněným zájmem poškozeného vypořádání všech jeho penězi ocenitelných nároků soukromoprávního charakteru vzniklých v důsledku spáchání trestného činu (nález sp. zn. III. ÚS 1388/24, bod 19). Ačkoliv se o těchto nárocích rozhoduje v trestním řízení podle trestního řádu, na jejich hmotněprávní posouzení se použijí normy z oblasti soukromého práva o občanskoprávních nárocích. Nejde tudíž o vertikální vztah mezi poškozeným a státem, ale o horizontální vztah mezi poškozeným a obviněným jakožto osobami soukromého práva (nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24, bod 26).

20. Horizontálním vztahům mezi jednotlivci při uplatňování a dodržování základních práv a svobod přiznává judikatura Ústavního soudu zprostředkovaný účinek. Základní práva a svobody v těchto vztazích prozařují normami podústavního práva (nález sp. zn. III. ÚS 139/98). Při výkladu a aplikaci těchto norem jsou proto soudy povinny pečlivě zvažovat dotčená základní práva, ústavní hodnoty a principy, protože pouze tak mohou dostát své povinnosti poskytovat ochranu jak právům v rovině jednoduchého práva, tak právům základním (nález sp. zn. IV. ÚS 444/11, bod 15).

21. Pod ochranu soudů spadají též ústavně zaručená práva poškozených. Ústavní soud svými nálezy dal opakovaně najevo, že postupem obecného soudu v adhezním řízení může dojít k takovému porušení základních práv a svobod poškozených, které bude vyžadovat jeho kasační zásah (viz nálezy sp. zn. II. ÚS 289/12, sp. zn. I. ÚS 1587/15, obdobně nálezy sp. zn. IV. ÚS 2620/21 a sp. zn. III. ÚS 1876/24).

22. Ústavní soud však k přezkoumávání rozhodnutí, kterými byl poškozený odkázán se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, přistupuje zdrženlivě. Část pochybení mohou obecné soudy napravit v občanskoprávním řízení, neboť nevznikla překážka věci rozhodnuté. Ústavní soud zasahuje zejména v situacích, kdy 1) pochybení trestních soudů již nelze napravit v občanskoprávním řízení; 2) rozhodnutí o adhezním nároku je zatíženo svévolí; 3) přiznaná náhrada nemajetkové újmy je excesivně nízká (případně není přiznána vůbec), což popírá účel adhezního řízení, působí sekundární viktimizaci a zejména u zvláště zranitelné oběti porušuje čl. 7 odst. 1 Listiny (viz nález II. ÚS 3003/20, body 23 až 30, dále např. nálezy sp. zn. I. ÚS 1222/22, body 26 až 43, a sp. zn. IV. ÚS 1323/25, bod 16). Příkladem svévolného rozhodnutí je situace, kdy obecné soudy o nároku poškozeného opomenou rozhodnout nebo poškozeného odkážou na občanskoprávní řízení, ač byl nárok poškozeného v řízení prokázán.

23. Zásahem do tělesné a duševní integrity ve smyslu čl. 7 odst. 1 Listiny je mimo jiné i působení bolesti či zhoršení choroby (nález sp. zn. II. ÚS 2379/08, bod 11, sp. zn. I. ÚS 2315/15, bod 60). Újmu vzniklou takovým zásahem obvykle nelze napravit uvedením do původního stavu. Kromě toho, že taková náprava nemusí být s ohledem na tělesné a duševní dispozice lidí obecně možná, jsou zásahy do zdraví člověka typicky

spojeny s bolestí či jiným duševním strádáním, u nichž není uvedení do původního stavu ani teoreticky představitelné. K odčinění způsobené bolesti a duševních útrap často nebude postačovat ani zadostiučinění ve formě pouhé omluvy nebo projevení lítosti ze strany škůdce, přestože jejich význam nelze marginalizovat. Zpravidla proto bude namísto újmy vzniklou zásahem do tělesné a duševní integrity kompenzovat poskytnutím peněžité náhrady proti jejímu původci (nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24, bod 38, nález Pl. ÚS 14/24, body 23 a 24).

24. Nárok na plnou náhradu vzniklé újmy má i dítě, které pro svůj věk nemusí být schopno zcela chápat zásahy do svých práv. Je nepřípustné z tohoto důvodu dítěti přiznat nižší náhradu újmy (nález sp. zn. II. ÚS 19/16, body 33 a 34, týkající se náhrady nemajetkové újmy čtyřletému dítěti v souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení; nález sp. zn. I. ÚS 1737/16, bod 74, týkající se náhrady nemajetkové újmy novorozenému dítěti odebranému matce; nález sp. zn. II. ÚS 3003/20, bod 32, týkající se náhrady nemajetkové újmy znásilňovaného dvanáctiletého dítěte s poruchou autistického spektra). Zranitelnost jednotlivce spočívající v nemožnosti plně chápat zásahy do svých práv nemůže být s ohledem na rovnost lidí v důstojnosti i v právech (čl. 1 Listiny) důvodem pro to, aby práva daného jednotlivce požívala menší ochrany. Nepřiznání či snížení náhrad újmy pro osoby, které nejsou schopny plně chápat zásahy do svých práv, by v konečném důsledku vyjadřovalo, že práva těchto osob mají nižší hodnotu a že jejich ochrana má menší význam – a tedy že tyto osoby si ve svých právech nejsou rovny (v rozporu s čl. 1 Listiny) s jinými jednotlivci (nález sp. zn. II. ÚS 3003/20, bod 32).

VI.B Aplikace na projednávanou věc

25. Nezletilá stěžovatelka uplatnila v trestním řízení dva samostatné nároky na náhradu nemajetkové újmy, a to nárok na náhradu další nemajetkové újmy a nárok na náhradu ztížení společenského uplatnění. Obecné soudy o těchto nárocích rozhodovaly jedním výrokem, v odůvodnění napadených rozhodnut však tyto nároky posuzovaly odděleně.

V.B 1 Posouzení nároku na náhradu ztížení společenského uplatnění

26. Podle § 2958 občanského zákoníku "vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti." Náhrada ztížení společenského uplatnění vyjadřuje ztrátu nebo omezení dosavadních schopností poškozené osoby uplatnit se v různých sférách života, které slouží rozvoji jeho osobnosti. Jinými slovy, nahrazuje se míra ztráty schopnosti poškozeného žít plnohodnotný život oproti stavu před poškozením zdraví. Podle odborné literatury zahrnuje pojem společenské uplatnění dvě složky, a to schopnost vykonávat běžné životní úkony a možnost uspokojovat společenské potřeby (MELZER, F., TÉGL, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář, Svazek IX. § 2958. Praha: Leges, 2018, s. 1003; či KNAP, V., PLANK, K. Učebnice československého občanského práva. Svazek I. Praha: Orbis, 1965, s. 410).

27. Ve vztahu k nároku na náhradu ztížení společenského uplatnění dospěl okresní soud k závěru, že z provedeného dokazování nelze dovodit příčinnou souvislost mezi jednáním vedlejšího účastníka a primárním zdravotním postižením stěžovatelky, které ovlivňuje kvalitu jejího života a do budoucna v podstatě vylučuje jakékoliv společenské uplatnění. Krajský soud doplnil, že objektivní příčinou nepříznivého zdravotního stavu stěžovatelky

je genetická mutace, za kterou vedlejší účastník nemůže nést odpovědnost. Oba obecné soudy shodně konstatovaly, že ke ztížení společenského uplatnění by došlo v obdobném rozsahu i při příkladné péči rodičů. Stav stěžovatelky se podle jejich názoru ani po odebrání z péče rodičů nijak zásadně nezměnil.

28. Uvedené hodnocení a závěry jsou však částečně v rozporu se skutkovými zjištěními, které soudy v napadených rozhodnutích označily za prokázané či nesporné, a částečně jsou v rozporu s výše uvedenou zákonnou úpravou, resp. mimoběžné relevantním kritériím pro posouzení podmínek pro náhradu tohoto druhu nemajetkové újmy.

29. Skutečnost, že vedlejší účastník nemůže nést právní odpovědnost za genetickou mutaci stěžovatelky, není sporná. Tento závěr však sám o sobě nevylučuje odpovědnost vedlejšího účastníka za jednání, které mohlo její nepříznivý stav ještě zhoršit - slovy zákona „překážet“ její lepší budoucnosti. Ta je sice zásadně ovlivněna vážnou zdravotní poruchou, ale nelze uzavřít, že již nezáleží na tom, zda její stav nemohl být i v rámci jejího onemocnění příznivější, zejména ohledně schopnosti výkonu a kvality běžných životních úkonů.

30. Okresní soud shledal vedlejšího účastníka vinného z toho, že stěžovatelce stručně řečeno nezajistil od 5. 4. 2018 do 13. 9. 2018 potřebnou lékařskou péči, nevyhledal pomoc při jejím neprospívání a nezajistil adekvátní výživu (skutková věta rozsudku, bod 20 odůvodnění napadeného rozsudku), přestože mu muselo být i jako laikovi od cca 3 měsíců věku stěžovatelky zřejmé, že stěžovatelka neprospívá a potřebuje odbornou pomoc (bod 28 rozsudku okresního soudu, bod 13 rozsudku krajského soudu). Z lékařských zpráv provedených k důkazu okresní soud zjistil, že stěžovatelka po odebrání z péče rodičů začala přibývat na váze a v průběhu několika měsíců se mírně zlepšily její motorické schopnosti (bod 18 rozsudku okresního soudu). Dále považoval za nepochybné, že včasná lékařská péče by zajistila lepší prospívání stěžovatelky, včetně rozvoje hybnosti. Vývoj motoriky bylo možné pozitivně ovlivnit odbornou rehabilitací (bod 16 rozsudku okresního soudu). Dostatečná péče v rané fázi života dítěte je stěžejní a může zajistit větší pokroky v budoucnu. Krajský soud potvrdil, že pokud by stěžovatelka měla zajištěnou lékařskou péči dříve, nemuselo dojít k tak těžkému neprospívání (bod 13 napadeného rozhodnutí).

31. Z uvedeného je zřejmé, že obecné soudy považovaly za nesporné skutečnosti, které svědčí o tom, že jednání vedlejšího účastníka bylo způsobilé založit v určité míře překážku (alespoň o něco) lepší budoucnosti stěžovatelky ve smyslu výše citovaného § 2958 občanského zákoníku. Nelze tedy přisvědčit tomu, že mezi nepříznivým zdravotním stavem stěžovatelky a jednáním vedlejšího účastníka nemůže být žádná příčinná souvislost. Jak je uvedeno výše, společenské uplatnění v sobě nezahrnuje pouze složku uspokojování společenských potřeb, která je u stěžovatelky vzhledem k věku a vážnosti jejího primárního postižení zatím potlačena. Jeho součástí je též schopnost vykonávat běžné životní úkony, přičemž z vyjádření znalců a z nich přijatých závěrů obecných soudů je zřejmé, že právě tuto schopnost bylo možno příznivě ovlivnit zejména v rané fázi života adekvátní zdravotní péčí a výživou. Ze skutkových zjištění vyplývá, že po zajištění včasné a řádné zdravotní péče a náležité výživy stěžovatelka činila nejméně v motorických projevech určité pokroky. Závěr obecných soudů, že stav stěžovatelky se ani po odebrání z péče rodičů nijak zásadně nezměnil, neodpovídá zjištěnému skutkovému stavu. Pokroky ve stavu stěžovatelky nelze hodnotit měřítky zdravých dětí. Pro život osob postižených genetickými poruchami má zvládnutí či kvalita

každého životního úkonu či motorické dovednosti logicky vyšší význam, který nelze zpochybnit jen proto, že u osob takto nepostižených by se jednalo o zanedbatelný rozsah. S ohledem na stěžovatelčino postižení lze i drobný pokrok vnímat jako významné zlepšení jejího stavu.

32. Nelze přisvědčit ani tomu, že do doby zjištění stěžovatelčiny diagnózy jí nebylo možno poskytnout péči, která by zlepšila její stav. Přestože do roku 2023 nebylo známo, že se jedná konkrétně o genovou mutaci SOGA3, podle znalců bylo možno velmi brzy (i pro laiky od 3 měsíců věku stěžovatelky) seznat, že trpí postižením, jehož příznaky bylo možno zlepšit lékařskou péčí, rehabilitací a dostatečnou výživou (bod 10, 14 a 16 rozsudku okresního soudu).

33. Obecným soudům lze však přisvědčit v závěru, že vzhledem k okolnostem nebylo z provedených důkazů možno určit najisto (či s dostatečně velkou mírou pravděpodobnosti), v jaké míře zanedbání péče vedlejšího účastníka o nezletilou její společenské uplatnění ovlivnilo (zhoršilo). Zásadní okolností je v dané věci výjimečnost genetické poruchy, kterou stěžovatelka trpí a která byla zatím zjištěna pouze u 11 pacientů na světě. V takovém případě je přirozeně mnohem složitější stanovit, jaká (jak lepší) by byla schopnost stěžovatelky vykonávat běžné životní úkony při náležité péči. Tyto závěry lze běžně činit porovnáním dalších osob trpících stejnou poruchou, které nebyly zasaženy negativním jednáním v podobě zanedbání péče a výživy. V tomto případě však lze porovnávat jen velmi malý počet osob, jedná se též o relativně nově objevenou genovou mutaci, k níž je dostupné jen omezené množství informací (viz výpověď znalkyně MUDr. Grečmalové při jednání dne 26. 3. 2024, čl. 881 až 883 spisu).

34. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že nelze přisvědčit obecným soudům v tom, že by vedlejší účastník v žádném rozsahu nemohl odpovídat za ztížení společenského uplatnění stěžovatelky. Avšak rozhodnutí o případné výši nároku vyžaduje další náročné dokazování, které přesahuje účel a meze trestního řízení. Ve vztahu k nároku na náhradu ztížení společenského uplatnění lze tedy odkázání stěžovatelky na občanskoprávní řízení akceptovat a z ústavněprávního hlediska obstojí.

V.B 2 Posouzení nároku na náhradu další nemajetkové újmy

35. Stěžovatelka svůj nárok na náhradu další nemajetkové újmy odůvodnila duševním strádáním spojeným s nedostatečnou péčí ze strany rodičů, mimo jiné prokazatelně nedostatečnou výživou, v důsledku čehož strádala fyzicky (podvyživením) i psychicky.

36. Z obsahu spisu plyne, že vedlejší účastník byl shledán vinným mimo jiné tím, že jako rodič způsobil podvýživu stěžovatelky. Tento závěr je obsažen i ve výroku napadeného rozhodnutí okresního soudu, stěžovatelka byla z péče rodičů odebrána prokazatelně ve stavu podvýživy. Z následného vývoje bylo zřejmé, že tento stav nebyl nutným průvodním jevem stěžovatelčina genetického postižení. Zatímco od svého narození stěžovatelka po dobu péče vedlejšího účastníka jako jediného přičetného rodiče (17 měsíců) přibrala cca 2 kg, po nasazení adekvátní stravy začala výrazně přibírat. Již během prvních 4 měsíců přibrala 2,5 kg. Stěžovatelka sice trpěla zdravotními potížemi způsobenými vzácnou genetickou mutací, avšak z přírůstku hmotnosti po odebrání z péče rodičů je zřejmé, že jimi poskytovaná výživa byla nedostatečná, při adekvátní výživě

stěžovatelka nemusela být v žádném případě ve stavu podvýživy, ve kterém se nesporně nacházela.

37. Provedené důkazy i učiněné skutkové závěry okresního soudu (bod 29 rozsudku), ze kterých vycházel i krajský soud, tedy svědčí o tom, že stěžovatelka v souvislosti s nedostatečnou péčí újmu na zdraví utrpěla, a to tím, že v důsledku jednání vedlejšího účastníka musela být hospitalizována jako podvyživená. Obecné soudy mylně vztahovaly jednání vedlejšího účastníka (a posuzovaly příčinnou souvislost) pouze k následku atrofie mozku nezletilé, případně epilepsie. Takto nesprávně na věc nahlíží i vedlejší účastník. Obecné soudy nevzaly v úvahu jednání vedlejšího účastníka, které způsobilo podvýživu nezletilé stěžovatelky a zhoršilo její prospívání. Pro účely řízení o náhradě újmy (vinu obžalovaného Ústavní soud v této věci nepřezkoumává) je tedy možno hodnotit jednání vedlejšího účastníka jako zásah do zdraví stěžovatelky, na základě čehož jí náleží nárok na náhradu další nemajetkové újmy, a to podle § 2958 občanského zákoníku. Pod tuto újmu mohou spadat též duševní útrapy (viz nálezn sp. zn. II. ÚS 1564/20, bod 36), nebo také zpomalení duševního vývoje (viz Doležal, T., Melzer, F. § 2958 in Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník - velký komentář. Svazek IX, § 2894-3081. 1. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 1004, bod 56).

38. Přístup okresního soudu, který vyloučil nárok vycházející z nezajištění dostatečné výživy s odůvodněním, že šlo o přechodný stav (bod 38 jeho rozsudku), není správný. Trvalost zásahu do zdraví se vyžaduje pouze pro přiznání náhrady ztížení společenského uplatnění, nikoliv pro jiné nároky podle § 2958 občanského zákoníku, a ani pro nároky podle § 2956 občanského zákoníku (viz níže). K zapříčinění podvýživy stěžovatelky obžalovaným (rovněž bod 38 rozsudku okresního soudu) je namíste odkázat na výrok rozsudku okresního soudu, konkrétně na popis skutku, za který byl vedlejší účastník odsouzen. Podle něj je vedlejší účastník zodpovědný za následek v podobě stěžovatelčiny podvýživy, který byl způsobem nezajištěním potřebné lékařské péče i nezajištěním adekvátní výživy.

39. I pokud by ale nebyl prokázán zásah do zdraví stěžovatelky (kdy provedené důkazy svědčí o opaku), stále by jednání vedlejšího účastníka zasahovalo do práva stěžovatelky na tělesnou a duševní integritu chráněnou čl. 7 Listiny a § 81 a 91 a násl. občanského zákoníku (nálezn sp. zn. II. ÚS 2379/08, bod 11, sp. zn. I. ÚS 2315/15, bod 60) a též do práva na důstojnost zaručeného čl. 10 odst. 1 Listiny a § 3 a 81 občanského zákoníku. Neposkytování řádné péče, v důsledku čehož byla stěžovatelka v dlouhodobě zanedbaném stavu, a to za situace, kdy jako novorozenec byla odkázána na pomoc vedlejšího účastníka, totiž stěžovatelku na tělesné a duševní integritě a na právu na důstojné zacházení nepochybně zasáhlo. Stěžovatelce by tak náležel nárok na náhradu nemajetkové újmy podle § 2956 občanského zákoníku.

40. Požadavek obecných soudů na prokázání vzniku újmy na straně stěžovatelky je sice legitimní, ale v daném řízení je možno ho považovat za splněný. Jednak vznik újmy plyne již jen ze zjištění, že stěžovatelka v důsledku jednání vedlejšího účastníka neprospívala a její stávající nepříznivý zdravotní stav se tím zhoršil. Dále požadavek prokázání vzniku duševního strádání novorozence, které stěžovatelka rovněž žádá nahradit, je příliš přísný a není opodstatněný za situace, kdy již jen z jednání spočívajícího ve špatném zacházení s dítětem, které způsobilo mimo jiné jeho podvýživu, lze minimálně tento následek dovodit. K tomu lze zopakovat, že pro přiznání nároku na náhradu újmy není rozhodné, zda si dítě zásahy do svých práv zcela uvědomuje. Každý člověk, a nesoběstačné dítě

obzvláště, byl trýznivým jednáním, zahrnující vystavení hladu vedoucího k podvýživě, kterého se dopustil vedlejší účastník, utrpěl nemajetkovou újmu na přirozených právech.

41. K argumentaci vedlejšího účastníka ohledně nezpůsobení podvýživy lze uvést, že nedostatečnost stěžovatelčiny výživy by byla bezpochyby zjištěna, pokud by jí vedlejší účastník včas zajistil lékařskou pomoc. I přes neznalost příčiny neprospívání stěžovatelky bylo možné nasadit v nemocnici řádnou stravu. Skutečnost, že vedlejší účastník jako otec nezajistil stěžovatelce potřebnou lékařskou péči, stěžovatelku nepřihlásil k žádnému lékaři a nepodstupoval s ní pravidelné lékařské prohlídky, a to od jejího narození v dubnu 2018 do září 2019, je popsána ve skutkové větě rozsudku, kterým byl vedlejší účastník za toto jednání uznán vinen. Dále je zde uvedeno, že i laikovi muselo být zřejmé, že stěžovatelka potřebuje lékařskou péči.

42. Na základě uvedeného nelze akceptovat rozhodnutí obecných soudů, které za výše popsaného skutkového stavu odkázaly stěžovatelku s nárokem na další nemajetkovou újmu v plném rozsahu na řízení ve věcech občanskoprávních. Pro vlastní úvahu o výši s využitím pravidel upravených v § 2957 občanského zákoníku měly soudy dostatek skutkových zjištění.

VII. Závěr

43. Ústavní soud uzavírá, že obecné soudy nedostály své povinnosti chránit a naplňovat práva poškozené stěžovatelky. Zaměřily se pouze na příčinnou souvislost mezi jednáním vedlejšího účastníka a vznikem atrofie mozku a epilepsie stěžovatelky. Zcela pominuly následek neprospívání stěžovatelky (opoždění jejího vývoje, znemožnění dosáhnout i v rámci svého postižení pokroků a způsobení podvýživy), za které vedlejší účastník podle provedených důkazů částečně odpovídá, neboť v případě jeho řádné péče by se vývoj stěžovatelky nejméně v době jeho péče o stěžovatelku zlepšil, resp. ke zlepšení zdravotního stavu stěžovatelky by minimálně došlo dříve, stěžovatelka by nebyla vystavena podvýživě. V rozporu s provedenými důkazy a též s některými svými skutkovými závěry obecné soudy uvedly, že za neprospívání stěžovatelky vedlejší účastník neodpovídá. Nepřiměřeně též požadovaly prokázání vzniku duševních útrap u novorozence, ač jejich vznik plyne již jen ze samotného jednání vedlejšího účastníka popsaného v rozsudku okresního soudu. V návaznosti na tato pochybení soudy nepřiznaly stěžovatelce nárok náhradu na nemajetkové újmy, která jí prokazatelně vznikla. Tím porušily stěžovatelčino právo na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí zaručené čl. 7 odst. 1 Listiny a právo na důstojné zacházení dle čl. 10 odst. 1 Listiny.

44. Svá rozhodnutí obecné soudy odůvodnily skutkovými závěry, které jsou zčásti vnitřně rozporné a neodpovídají provedeným důkazům. Tím porušily její právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

45. Ústavní soud dospěl k závěru, že i přes pochybení též okresního soudu je namístě zrušit pouze rozhodnutí krajského soudu a věc vrátit k projednání jemu. Prvním důvodem je skutečnost, že dokazování k nároku na náhradu další nemajetkové újmy bylo v dané věci provedeno dokazování ve značném rozsahu, z něhož lze při rozhodnutí o tomto nároku vycházet. Druhým důvodem je skutečnost, že odvolací soud má velmi široké

možnosti, jak změnit adhezní výrok nalézacího soudu, a tímto postupem dochází ke zkrácení celého řízení, což je v dané věci žádoucí.

46. Ústavní soud proto ústavní stížnosti částečně vyhověl a zrušil napadené rozhodnutí krajského soudu v rozsahu nároku na náhradu další nemajetkové újmy. V rozsahu týkajícím se nároku na náhradu ztížení společenského uplatnění výrok zůstává nedotčen, stěžovatelka se tohoto nároku může již nyní domáhat v občanskoprávním řízení. Ve zbytku byla ústavní stížnost odmítnuta.

47. Zástupkyni stěžovatelky náleží podle § 140 odst. 2 občanského soudního řádu ve spojení s § 63 zákona o Ústavním soudu odměna a náhrada hotových výdajů, které platí stát (zde Česká republika – Ústavní soud).

48. Výši této odměny a náhrady Ústavní soud stanovil v částce 16 141,40 Kč [dva úkony právní služby - podání návrhu ve věci samé a replika, po 6 220 Kč a dva režijní paušály po 450 Kč v souladu s vyhláškou č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, daň z přidané hodnoty podle § 137 odst. 3 písm. a) občanského soudního řádu ve výši 2 801,40 Kč]. Ústavní soud stěžovatelce nepřiznal požadovanou náhradu nákladů za úkon převzetí zastoupení, neboť ze spisu okresního i krajského soudu je zřejmé, že zástupkyně se jakožto opatrovnice stěžovatelky významně podílela na zastupování stěžovatelky v trestním řízení a byla s věcí seznámena (nepřebírala ji až pro řízení před Ústavním soudem).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně 22. srpna 2025

Jan Svatoň
předseda senátu